

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT

ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Bents, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hookstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Stog; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marnelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr G. Meima, Groningen; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Dr E. Visser, Arnhem; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Druckers-uitgeverij
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Gouda.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Afschrijving: 11.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 1-Boekenland en Ned. Indië 17.50 per jaar.
Advertentie: 25 ct. p. regel. — Lower numbers 10.15.

INHOUD: De Bergrede, III. — In de Schrift. Wat het voor naam is, (1 Joh. 3:2). — Kerkelijk Leven: Synodale drukken, XXIII. Het schisma werkt loer. Het voms van Prof. Bultema, I. — Het Dagboek van Pierre Loti, IV. — Literatuur en Kunst: Karel van den Oever, I. — Het Boek van de Wisk. — Persoonlijk. — Pop. Wetenschap. — Schied. — G. Schied. — Kerkbouw. — Advertentie.

DE BERGREDE.

III.

Zijn we thans zoo ver gevorderd, dat de Bergrede als één geheel voor ons staat, dan komen uit den aard der zaak vragen naar voren als, wat is dan de gang van het betoog, wat is de draad, die door dat geheel loopt en het samenhoudt?

Het is goed, eer we deze dingen overwegen, eerst een andere zaak aan de orde te stellen, omdat die ook in verband staat met het oordeel, dat we hebben over het geheel der Bergrede.

Men is bekend met den arbeid der godsdienst-historische school. Haar ideaal is eerst de verschillende godsdiensten, die er op de aarde bestaan, te onderzoeken en te beschrijven, om dan daarna het wezenlijke van elke religie en van de religie in het algemeen te kunnen aanwijzen. Zoo meent ze ook samenhang, ontwikkeling op het terrein van den godsdienst te kunnen vinden. We willen niet onderschatten, het vele dat door de mannen van deze richting is gedaan. Door hun arbeid immers zijn allerlei godsdiensten ons beter bekend geworden, waarvan niet het minst de zending heeft geprofiteerd en hebben we beter inzicht gekregen in tal van verschijnselen op godsdienstig gebied. Maar we houden één bezwaar, een bezwaar, dat van beslissende betekenis is, omdat het een principieel karakter draagt. Voor de aanhangers der genoemde richting staan, wat het wezen betreft, alle godsdiensten ten slotte gelijk, er kan verschil in orde, in graad, in betekenis zijn en des wege kan de eene religie hooger te stellen zijn dan een andere, de woorden waar en valsche wil men op het gebied der religie niet toepassen. Daar tegen blijft ons protest gaan. Ons leert Gods Woord: Want alle de goden der volken zijn afgoden, maar de Heere heeft de hemelen gemaakt (Ps. 96:5). De Christelijke religie is de eenige ware en daarnaast is slechts pseudo-religie.

De godsdiensthistorische school heeft zich ook met de Bergrede bezig gehouden. Ze heeft opgemerkt, dat tal van spreuken, in haar te vinden, tot zelfs de beelden van het volmaakte gebied, analogieën zijn, om niet te zeggen parallellen in woorden door Joodsche Rabbijnen gesproken.

En zoo wil men de Bergrede, dit prachtstuk uit Jezus' onderwijs, ten slotte niet hooger waardeeren, dan een rede van Jezus van Nazareth, waarin Hij bijeenvoegde allerlei gedachten, die ook door anderen zijn uitgesproken, waarin Hij niet oorspronkelijk was, maar eenvoudig bleef in de paden, die het Joodsche volk, waaruit Hij voortkwam, reeds lang had betreden.

Wat zullen we van deze dingen zeggen?

Ontkend kan niet, dat verschillende spreuken van Joodsche Rabbi's ons dadelijk aan de Bergrede herinneren.

We geven een enkel treffend voorbeeld. Rabbi Tarphon, die omstreeks 100 na Chr. leefde, heeft gezegd: Het zou mij verbazen, als er onder de thans levende menschen iemand was, die een berisping wil aanvaarden. Zou men tot hem zeggen, haal den splinter uit uw oog, dan zou hij antwoorden, haal den balk uit uw oog. Niemand, die niet denkt aan Matth. 7:4 en 5.

Nu komen hier allerlei dingen aan de orde. We zeiden reeds, dat Rabbi Tarphon leefde omstreeks 100 na Chr., dat is niet alleen, nadat Jezus de Bergrede hield, maar zelfs lang nadat Mattheus zijn evangelie schreef. Zoo kan van het meerendeel der parallellen, uit de Joodsche literatuur aangehaald worden, gezegd, dat ze misschien wel eerder hebben bestaan, maar dat, voorzover we weten, hun oorsprong ligt na dien van het Nieuwe

Testament. Daarmede is reeds de mogelijkheid ontstaan, al kan worden toegegeven, dat die door andere hier niet nader te ontwikkelen oorzaken niet zoo groot is, dat de Rabbijnen ontleend hebben aan het Evangelie.

Maar ten slotte, daar ligt het zwaartepunt niet. Ook hier geldt het: als twee hetzelfde zeggen, is het niet hetzelfde. We zouden reeds aan de boven aangehaalde spreuk van Rabbi Tarphon kunnen aantoonen, dat zijn gedachtegang een geheel andere is, als die, welke onze Heiland ons predikt. Maar liever nemen we het in verband met den gang van ons betoog centraal. Dat is niet de hoofdzak, of de woorden dezelfde zijn, maar wat hun inhoud is. Jodendom en Christendom verschillen in wezen. God is voor den Christen een andere dan voor den Jood. En als Jezus ons predikt van Zijn Vader in de hemelen. Die door Zijn ontfeming ook onze Vader zijn wil, als Hij ons predikt van het koninkrijk Gods, dan is dat niet te vergelijken, dan is dat van geheel andere orde, als wanneer nisschen een Joodsche Rabbijn soortgelijke woorden gebruikt.

De historische vraag, wie heeft een bepaald woord, een bepaald woord het eerst gebruikt, is ten slotte van niet veel belang. Twee personen kunnen op dezelfde gedachte komen, iemand kan aansluiten bij de gedachte en de woorden van zijn tijd om eigen stelsel, eigen gedachten bekend te maken. Al deze dingen geven den doorslag niet. Waar het op aankomt is altijd weer, wat is de centrale inhoud, wat is beginsel en uitgangspunt.

En dan blijft het van de Bergrede gelden, zelfs al zou er hier en daar gelijheid zijn met spreken der Joden: Hij leerde als machthebbende en niet als de Schriftgeleerden.

Kwamen we met het vorige reeds tot de gedachte, die de Bergrede beheerscht, we hebben daar nu nog nader op in te gaan en bepaald de vraag te beantwoorden, loopt door het betoog een draad en kan dus van een betoog worden gesproken of hebben we te maken met woorden van den Zaligmaker, die alleen deel uitmaken van de prediking, die Jezus Christus de Zoon van God tijdens Zijn omwandeling op aarde als deel van Zijn werk moest doen hooren. Anders gezegd, vindt de Bergrede haar eenig middelpunt daarin, dat ze als geheel kwam van de lippen van den Middelaar Gods en der menschen, of is er ook nog een bepaald principe aan te wijzen, dat al deze woorden samenhoudt.

Nu is deze vraag niet zoo gemakkelijk te beantwoorden. Naar den wil des Heeren was het toen, toen de Zoon Gods op aarde kwam, de volheid des tijds: De vleeschwording des Woords moest naar Gods bestel plaats grijpen onder Israël. Jezus is uit het zaad van David naar het vleesch. In verband daarmede heeft Jezus Christus, Die van alle tijden is, zich willen schikken naar dien bepaalden tijd, heeft Hij geleefd als Israëliet onder Zijn volk.

Dat bepaalt voor een niet gering deel den vorm, waarin Hij Zijn werk heeft gegeven. Reeds een vorig maal kwam ter sprake, dat Jezus zich in de wijze waarop Hij Zijn onderwijs gaf, bij de Schriftgeleerden zal hebben aangesloten. Nu komen we van een andere zijde daarop terug.

Wij Westerlingen houden van het streng logische betoog. We schrijven verhandelingen. We geven scherpe begripsbepalingen, zoo komen we tot duidelijkheid.

Maar de Oosterling is anders. Bij hem is meer het mediteeren. Wie mediteert redeneert niet, doch komt door bijzondere gelachten-associaties van het één op het ander. Dan is er wel eenheid, maar niet één eenheid, die door een reeks van met voegwoorden aan elkander verbonden zinnen wordt opgebouwd. Het Hebreuwsch heeft weinig voegwoorden, het heeft ze niet noodig.

Neem de spreken van Salomo, neem den brief van Jakobus en vergelijk ze met de brieven van

Paulus. Paulus moge een Hebreër uit de Hebreëen zijn geweest, zijn wieg stond in de Grieksch-Romeinsche wereld. En al heeft hij de school der Rabbijnen doorloopen, en al dragen zijn brieven daar al de sporen van, hij kan ook als een Westersing logisch redeneeren, wat niet minder in zijn brieven aan den dag treedt.

Zoo is het in den brief van Jakobus niet, zoo is het ook in de Bergrede niet. Er is samenhang, er is verband, maar zoo, dat het naar onze opvattingen slechts zeer los is, omdat wel een algemeene gedachte het geheel bijeenhoudt, maar niet op zulk een wijze, dat die eerst duidelijk vooropgezet wordt en dan in haar onderdeelen ontwikkeld.

De Bergrede vangt aan met de zaligsprekingen. Laat ge die doorloopen tot vs 12, dan komt dadelijk de vraag, hoe is de samenhang tusschen vs 12 en 13. En komt ge tot vs 17 dan rijst dezelfde vraag ten opzichte van vs 16 en 17. Van vs 21 tot het einde van hoofdstuk 5 loopt het duidelijk over de tegenstelling tusschen de gerechtigheid, die Jezus predikt en die der Farizeeën. Maar dezelfde gedachte beheerscht ook het naar den vorm geheel anders uitzijnde eerste deel van hoofdstuk 6, dat dan weer door het Onze Vader wordt onderbroken. Onderbroken — en toch gaat het in het gedeelte, waarin Jezus de zijnen bidden leert over het geheel!

We kunnen dit schema niet verder uitwerken. Het was trouwens genoeg om te laten zien, dat aan de eene zijde zeer zeker samenhang in de Bergrede valt op te merken, maar dat dit toch aan de andere zijde niet meer wil zeggen, dan dat het geheel door een leidende gedachte wordt samengehouden.

Een leidende gedachte, is die er? We gelooven van wel en we oordeelen, dat juist die leidende gedachte inzicht in de betekenis van het geheel kan geven.

De leidende gedachte van de Bergrede vinden we in Matth. 5:20: Want ik zeg u, tenzij uw gerechtigheid overvloediger is dan die der Schriftgeleerden en der Farizeeën, dat gy in het koninkrijk der hemelen geenszins zult ingaan.

Jezus Christus van God gekomen predikt een nieuwe gerechtigheid en stelt die in verband met Zijn koninkrijk. Dat hebben we nader te ontwikkelen. En we hopen dat te doen niet antithetisch tegenover hen, die een ander woord als thema aannemen, b.v. Matth. 5:17, maar zoo, dat we laten zien, hoe met de aangewezen grondgedachte het geheel in verband staat.

Voor heden nog één opmerking. De grondgedachte wordt in verschillende vormen herhaald. Dat zijn de hoogtepunten van Jezus' onderwijs. We noemen hier m.n. Matth. 5:48; 6:34; 7:12.

Wie deze verzen aandachtig overweegt en ze in verband brengt met Matth. 5:20, hoort er de toelichting in van de nieuwe gerechtigheid, die Jezus van de zijnen komt eischen.

F. W. GROSHEIDE.

UIT DE SCHRIFT.

Wat het voornaamste is.

Gebieden, nu zijn wij kinderen Gods, en het is nog niet gespenbaard, wat wij zijn zullen. 1 Joh. 3:2.

„Wat wij zijn zullen.”

De apostel doelt met deze woorden op de toekomstige heerlijkheid van de kinderen Gods: het volle hemellevens in den staat der volmaaktheid: de zaligheid, die God bereid heeft dien die Hem liefhebben; wanneer de dood volkomen zal verslonden zijn tot overwinning, en God alle tranen van de oogen zal afwissen, en alle dingen zullen nieuw gemaakt zijn.

Die toekomstige heerlijkheid nu, — zegt Johannes — is ons nog niet geopenbaard.

Wij weten er wel iets van. Op het pad van den Christen valt een enkele straal diër heerlijkheid. En de glans daarvan is zoo schoon, dat het hart

van Gods kind in sterk verlangen naar die toekomst mag uitgaan.

Toch is het slechts eene enkele lichtstreek. De volle zon der hemelsche schittering hield God nog achter de wolken verborgen. „Wat wij zijn zullen”, de volkomen ontsluiting van het rijke kindschap Gods, de volledige ontkleeding van de heerlijkheid, die Christus voor de Zijnen verwierf. — dat „is nog niet geopenbaard”.

Hierin is de wijsheid Gods.

Het zou niet goed voor ons zijn, nu reeds den ongesluisden blik te hebben op het aanstaande hemellevens. Het zou ons oog zóózeer verblinden, en onze ziele zóó vervullen en vervoeren, — dat wij voor onze tegenwoordige aardse verhouding in verwarring zouden geraken.

Wij hebben in dit leven onzen weg over de aarde te gaan, en met getrouwheid onze taak in deze wereld te betrachten. En daarbij past een gedempt licht. Wel mag en moet Gods kind zijn weg hier volgen onder het licht des hemels. Maar God weet in Zijne wijsheid, hoeveel van dat licht Hij ons moet gunnen, en hoeveel Hij bedekt moet houden voor Zijn kind, dat nog op aarde is.

Wanneer ten volle geopenbaard was wat wij eenmaal zijn zullen, dan zouden we verhinderd worden in hetgeen wij thans zijn moeten. En daarbij komt: wij zijn in onzen aardse staat ongeschikt om de openbaring der hemelsche heerlijkheid te ontvangen.

Bij die hemelsche heerlijkheid behoort een nieuw lichaam, en een volkomen gereinigd, in alle deugden uitgegroeid zieleleven. Toen Johannes de gestalte van den verheerlijkten Christus voor zich zag, viel hij als dood aan Zijne voeten.

Onze aardse staat, zelfs die van een apostel, is niet ontvankelijk voor den rijkdom van het hemellevens. En God, die ook in dit opzicht weet wat maaksel wij zijn, gedachtig zijnde, dat wij stof zijn, heeft met de volle openbaring van dat hemellevens willen wachten, totdat het sterfelijke onsterfelijke en het verderfelijke onverderfelijke zal hebben aangedaan.

Het is daarom nog niet geopenbaard wat wij zijn zullen.

* * *

Maar, — en ziet daar het voornaamste, — „nu zijn wij kinderen Gods”.

Daarop valle in dit leven de nadruk.

Het is kennelijk de bedoeling van den apostel, om, wat wij zijn en wat wij zijn zullen naast elkander te plaatsen, en dan uit hetgeen God ons aangaande die beide geopenbaard heeft, op te maken wat nu op dit oogenblik voor ons het belangrijkste is.

Wat wij zijn zullen — wij willen het overlaten aan onzen God. Hij heeft dat nog verborgen gehouden, en de verborgene dingen zijn voor Hem.

Doch wat we zijn, wat we in dit leven aangaande onze verhouding tot den Heere hebben te weten, hoe wij ons hier Hem welbehagelijk hebben te vertoonen, — dat heeft de Heere ons wel doen weten, en dat is het voornaamste.

Hierin ligt ongetwijfeld eene veroordeeling van alle onvruchtbaar getwist en nuttelooze fantasie over de dingen aan de andere zijde van den dood en het graf, waarbij men uit het oog verliest, dat men in het heden der genade zich benaastigen moet zijne roeping en verkiezing vast te maken.

En er ligt eene ernstige waarschuwing in tegen verschillende secten en richtingen, die ijverig bezig zijn in geschrift en gesprek allerlei schijnbaar belangwekkende dingen over het hiernaams te propageeren, en allen nadruk te laten vallen op wat wij eenmaal zijn zullen; terwijl ze aldus de zielen afleiden van wat in dit leven voor den mensch het zwaartepunt heeft uit te maken.

Nu zijn wij kinderen Gods — dat is het voornaamste.

Zijn wij kinderen Gods?

Mijn lezer, het zij er u toch om te doen, dat te weten; dat te weten voor Gods aangezicht, in waarachtige overtuiging uwer ziel.

Laat dat toch voor u het voornaamste zijn. Wereld, Satan en eigen vleesch willen altijd uw oog daarvan doen afzien, en veel belangrijker dingen, vroom of onvroom, u voorhouden. Maar o, laat u niet bedriegen; en bid toch den Heere, dat Hij het voornaamste u zóó op de ziel linde, dat ge niet rust voor ge als berouwhebbend zondaar in Christus God als uwen Vader hebt ontmoet, en het met al Gods volk zeggen kunt: „Nu zijn wij kinderen Gods”.

Wij kunnen somtijds dienaangaande wel in het onzekere verkeer.

Twijfeling kan onze ziel bevangen, vreeze voor zelfbedrog ons benauwen. De zaak is ook zoo groot. Dat een doemschuldig zondaar een kind zou zijn van den rechtvaardigen God, dat een mensch wiens hart telkens weer tot boosheid geneigd is, den Heilige zijn Vader zou mogen noemen, — wie, die deze tegenstelling in zijne ziel doormaakte, heeft niet gefluisterd: Heere, hoe zal dat wezen?

Doch als het ons maar het voornaamste is, te weten, dat wij kinderen Gods zijn; als het er ons maar waarlijk om te doen is, — dan zullen wij ook daarheen wel doorbreken. Dan zal de Geest ons oog wel leiden, om te zien, dat wij geene kinderen Gods zijn door eenige waardigheid bij

ons, doch alleen en volkomen in onzen Middelaar en Zaligmaker Jezus Christus.

„Nu zijn wij kinderen Gods”.

Laat dat het voornaamste zijn, 't welk de gemeente des Heeren nastreft. Zij het haar hoogste zorg om onder alle omstandigheden het kindschap Gods te vertoonen. Dat is de kern van des christens leven. In vreugde en droefheid, in voor- en tegenspoed, in bedrijf en gezin, in leven en sterven, — altijd en in alles het voornaamste te zoeken: kind Gods te zijn; onzen God Vader te laten.

Dan moge het nog niet geopenbaard zijn wat wij zijn zullen, — maar wie in dit leven het voornaamste zoekt, zal in eeuwigheid het voornaamste hebben.

v. A.

KERKELIJK LEVEN.

Synode-indrukken.

XXIII.

Gravamen-Dr Van Leeuwen.

Van de persoonlijke aansprekingen, welke er ter Synode plaats vonden, komen wij nu tot de bezwaarschriften.

De zaak-Ds Vermaat vormde daartoe als het ware den overgang.

Hij toch had een bezwaarschrift ingediend en hem werd verzocht het persoonlijk te komen toelichten.

Ieder begrijpt, dat hier niet over alle bezwaarschriften kan worden gesproken.

Wij moeten er een keuze uit doen.

En dan deelen wij natuurlijk iets mede over die, welke naar onzen indruk het belangrijkste kunnen worden genoemd, 't zij om hun inhoud, 't zij om de personen der schrijvers.

Bovenaan staat daarbij dat van Dr N. D. van Leeuwen.

Dat draagt het praegnante karakter van een gravamen.

Het richt zich op zakelijke gronden tegen de uitspraak der Asser Synode, welke de belijdenis op een bepaald geval toepaste.

Het gewicht van die zakelijke gronden wegen wij nu niet af.

De tijd om daarover onzen indruk te geven is nog niet gekomen.

Wij schrijven thans alleen Synode-indrukken.

En gelijk bekend, is op de Synode over dit gravamen nog weinig gehandeld, is het verre van afgehandeld.

Ook werd daar een reden voor opgegeven.

Prof. Aalders, die tot rapporteur over deze zaak was benoemd, werd plotseling weggeroepen.

Zijn vader was stervende.

In de schismatische pers heeft men zijn achterdocht weer ingeschakeld.

Daar zit meer achter! Zoo heeft men geopperd. Waarom zou een der andere hoogleraren de taak van Prof. Aalders niet hebben kunnen overnemen, zoo motiveerde men vragenderwijs zijn achterdocht.

En men heeft reeds laten doorschemeren, dat de Synode door het gravamen in verlegenheid zou zijn gebracht.

Maar achterdocht kijkt altijd scheel.

Zolang men zich van die zijde door achterdocht laat opwinden, zal men de dingen nooit zien, gelijk zij zijn.

Zou het daar zoo onmogelijk zijn om in eigen en in gemeenschappelijk belang tegen de achterdocht te strijden?

De verwijdering, welke er ontstaan is, behoeft toch niet noodeloos vergroot?

Wij willen trachten de zaak even uit de doeken te doen.

Blijft de achterdocht dan nog stoken, dan ligt dit voor rekening van hen, die haar vertroetelen.

Zeker, wanneer de Synode, toen Prof. Aalders bleek vertrokken te zijn, niets anders meer te doen had gehad, dan zou zij er wel een weg op gevonden hebben om het gravamen toch te behandelen.

Maar er lag nog arbeid genoeg ter afdoening gereed.

Dat kon evengoed eerst aan de orde worden gesteld.

Eer men hiermee klaar was, zou het naar berekening op zijn vroegst Donderdagavond worden.

Later bleek, dat die berekening precies uitkwam. Vrijdag konden dan de bezwaren van Ds Brussaard, welker schriftelijke formulering elk oogenblik werd verwacht, nader onder de oogen gezien.

Dat daarmee de Vrijdag zou heengaan, was stellig geen te lage schatting als men weet hoe sekuur, maar daarom ook hoe betrekkelijk langzaam de Synode werkt.

Zoo stond men voor de vraag: wat zullen wij doen? Zullen wij de volgende week terugkomen?

Men kan gerust zeggen, dat de meeste Synodeleden op een zoo langen duur niet hadden gerekend.

Twee weken waren heengegaan, vooral met het afwerken van „kleingoed”.

Jaist dat „kleingoed” lopt zoo.

Men trekt er gewoonlijk van te voren te weinig tijd voor uit.

Achteraf valt het altijd tegen.

Een gevoel van onvoldaanheid zal zich meermaals niet alleen van ons hebben meester gemaakt.

Werd later een Synode weer zoo overladen met allerlei ingekomen stukken, dan zou zij zich wel over een andere werkwijze moeten beraden.

Maar goed, het feit lag er nu eenmaal.

Men was twee weken kwijt.

Zou men er nu dadelijk een derde week aan vastknoopen?

En laten we er maar erg realistisch aan toevoegen: mogelijk nog een vierde?

Daartegen zagen velen op.

Waarlijk niet ten onrechte.

De predikanten moesten dan hun catechisaties nog later aanvangen.

Voor de professoren was het begin der academische werkzaamheid weer in het zicht met al de voorbereiding, daaraan verbonden.

Men mag toch onder den Synodalen arbeid het gewone werk niet al te zeer laten lijden.

Het is veel gemakkelijker thuis bezwaarschriften te schrijven, dan ver van huis er weken over te vergaderen.

De meesten zagen zich dan ook geplaagd voor een botsing van plichten.

Als wij voor onszelf mogen spreken: indien de Synode mocht hebben besloten om onmiddellijk daarop weer te vergaderen, zouden wij, hoe noode ook, haar niet hebben bijgewoond.

Meer tijd konden we onmogelijk missen.

Gelukkig bood een voorstel uitkomst.

De Synode zou worden verdaagd tot eind October.

In dien tijd konden de catechisaties op gang worden gebracht.

Ook konden gedurende meerdere weken de colleges worden gegeven en wat de Vrije Universiteit betreft, de vijf plechtigheden, welke te wachten stonden: de openings-oratie van den aftredenden rector, de rectorale oratie van den nieuwen rector op den dies der Universiteit en de drie inaugurele oraties van de benoemde hoogleraren waren dan vermoedelijk (en dit vermoeden zal D. V. in zekerheid overgaan) achter den rug.

Immiddels konden dan een paar kleine commissies nog vergaderen.

Dit voorstel had alles voor en werd dan ook gretig aanvaard.

Kunnen nu de achterdochtigen begrijpen, waarom de Synode toen uiteenging?

Misschien merkt iemand nog op: maar doordat het antwoord van Ds Brussaard uitbleef, kwam de Vrijdag toch vrij.

Had de Synode op dien dag dan het gravamen-Dr van Leeuwen niet kunnen afdoen?

Laten wij — wij beweren niet, dat dit zoo is — voor een oogenblik eens onderstellen, dat het gravamen-Dr van Leeuwen niets om het lijf heeft.

Laten wij eens aannemen, dat na eerste lezing alle Synode-leden het dadelijk er over eens waren, in welken zin daarop moest worden geantwoord.

Meent men, dat dan één dag genoeg zou zijn om daarover te beslissen?

Dan kent men de Synode niet.

Die is daarvoor veel te conscientieus.

Neen, het concept-antwoord wordt dan als het ware zin voor zin bekeken.

Voorstellen tot betere formulering worden gedaan en ampel besproken.

Over een onderdeel, waarover allen eenparig denken, wordt soms lang beraadslaagd, opdat de meest correcte uitdrukking worde gevonden.

Inzonderheid bij een gravamen luistert dit immers nauw.

Een gravamen is altijd iets bijzonder ernstigs en heeft daarom recht op een bijzonder ernstige behandeling.

Het gewichtige van dit gravamen is wel hierin gelegen, dat tal van bezwaarden er zich op beroepen.

Ook de zaak van Ds Van Duin zit er aan vast.

Als de Synode dit gravamen eens in één dag had afgewerkt, zou men zich dan van schismatische zijde niet gebelgd hebben getoond?

Een Synode kan het nooit zóó in het vat gieten, dat het tot algemeene tevredenheid stemt.

Stelt zij de zaak uit, waardoor de meest degelijke behandeling wordt gewaarborgd, dan is het niet goed.

Werkt zij haar vlug door, dan heet het, dat zij er zich met een Jantje van Leiden heeft afge maakt.

Iedereen en zijn vader te contentereen gaat zelfs bij een Synode boven de kracht.

Wat heeft de Synode er al niet over moeten hooren, dat zij op de kleinere stukken niet breedvoeriger is ingegaan!

Toch heeft zij er heel wat zorg en tijd aan besteed.

Sommigen schijnen maar niet te kunnen inzien, dat er toch altijd grenzen zijn.

Eenerzijds klagen zij er over, dat de Synode telkens maar weer vergadert. Anderzijds is het hun niet naar den zin, dat de Synode bezwaarschriften, waarin niet gearchuteerd wordt uit Schrift en belijdenis afwijst: ze zouden een breede beantwoording ook van niet-schriftuurlijke en niet-konfessionele bezwaren wenschen en daardoor praktisch de Synode permanent of semi-permanent maken.

Met het oog op deze klachten doet men wel

met
vader,
Zoo
Van L.
Inza
gen ge
De
zou z
van A
onjuist
sprake
om in
dien
dan u
van L
reeds
van
nu sp
iemanc
gework
op die
Zoo
een gr
dat m
gripen
Een
En
blijven
Zou
geen
Maa
het we
gewens
gen d
Voor
van L
Een
niet l
Wie
geen p
uitspre
Deze
van h
was g
Een
antire
Doch
daan.
Invl
niet.
Daar
„Ten
het de
Zoo
den o
chure,
drukke
Toen
sprake
verstan
Van
Synode
bijlage
O.a.
kelijke
rapport
Wel
gissing
Er l
met t
Mr
van d
gegaar
Wa
moet
althan
Synod
zij heb
ding a
Zoo
dan a
daar v
Soms
werkt.
een z
nooit
Aldu
missie
De
cept o
is
In z
dat de
zich h
Wat
zij da
Dat
Daa
keurig
Nu
van b
Er
bracht
Dez
meent
Met
ste ar
vereem